FREDENSBORG
KOMMUNE

Kortlægning af kulturmiljøer

2014

11: Nivåvænge og Åtoften

FRIKOMMUNE
- FRISAT OFFENTLIG SEKTOR

Kolofon
Udgivet november 2014

Udgivet af
Fredensborg Kommune
Center for Plan og Miljø
Fredensborg Kommune
Egevangen 3B | 2980 Kokkedal

www.fredensborg.dk

Udarbejdet af
COWI A/S og NIRAS A/S

Kortlagte kulturmiljøer 2014

01 - Slotsbyen
02 - Asminderød
03 - Gl. Humlebæk og Gl. Humlebæk Havn
04 - Krogerup
05 - Gl. Strandvej/Kystvej
06 - Humlebæk Stationsområde
07 - Studiebyen i Humlebæk
08 - Sletten
09 - Nivaagaard og teglværkerne
10 - Bebyggelse ved Nivå Station og villakvarteret ved Vinkelvej
11 - Nivåvænge og Åtoften
12 - Brønsholmsdal og Egedal
13 - Jellerød Parkvej
14 - Et udsnit af Kokkedal
15 - Grønholt
16 - Langstrup
17 - Gunderød
18 - Karlebo inkl. ejerlav
19 - Kongevejen
20 - Parforcevejene

Indholdsfortegnelse:

Hvad er SAVE? 3
Hvad er kortlægning af kulturmiljøer? 3
Kort over afgrænsning af kulturmiljøet Nivåvænge og Åtoften 4
Identifikation 5
Bærende værdier og sårbarhed 5
Natur/kulturgrundlag 6
Udviklingshistorie 6
Rumlige og arkitektoniske hovedtræk, Nivåvænge 8
Rumlige og arkitektoniske hovedtræk, Åtoften 11

Hvad er SAVE?

SAVE (Survey of Architectural Values in the Environment) er en metode til at kortlægge, registrere og vurdere bevaringsværdier i bymiljøer og bygninger. Den engelske titel illustrerer, at systemet blev udviklet som en almen byarkitektonisk undersøgelsesmetode, der også kunne finde anvendelse uden for landets grænser. Udviklingen af SAVE-systemet blev igangsat af Planstyrelsen i 1987 med forsøgsregistrering i Præstø, Suså og Fladså kommuner og fortsættelse i 1988 i Roskilde, Nakskov og Esbjerg kommuner. På baggrund af disse forsøg udvikledes det egentlige SAVE-system, der blev taget i brug i 1991 og efterfulgt af den første SAVE-vejledning fra 1992.

SAVE-systemet blev udviklet for at kortlægge bygninger og bymiljøer i en hel kommune ad gangen. Det vil sige en vurdering af alle enkeltbygninger opført før 1940 samt en registrering af bebyggede miljøer i byen og på landet, de såkaldte bebyggede strukturer. Formålet med SAVE-undersøgelserne var at danne grundlag for, at bevaringsværdierne kunne optages i lokalplaner og kommuneplaner. Og gennem atlasarbejdet at skabe bred forståelse for kommunens byarkitektoniske kvaliteter hos borgere, foreninger, politikere og embedsfolk.

Hvad er kortlægning af kulturmiljøer?

Formålet med SAVE-kortlægning af de bebyggede strukturer/kulturmiljøer er at etablere et grundlag for lokalplanlægning eller anden helhedsorienteret områdeplanlægning, der tager udgangspunkt i de eksisterende landskabelige, kulturhistoriske og arkitektoniske kvaliteter og i de enkelte bebyggelses-miljøers karakter eller særpræg.

Begrebet "bebygget struktur" dækker over sammenhængende bebyggelser, der kan rumme en eller flere delstrukturer – fra købstæder, forstæder, landsbyer, stationsbyer, husmandsudstykninger, stok- og rækkehusbebyggelser til herregårds- og industrianlæg og havneområder. Kortlægningen af de bebyggede strukturers kvaliteter sker efter en overordnet systematik som er beskrevet i Kulturarvsstyrelsens vejledning 'SAVE, Kortlægning og registrering af bymiljøers og bygningers bevaringsværdi'.

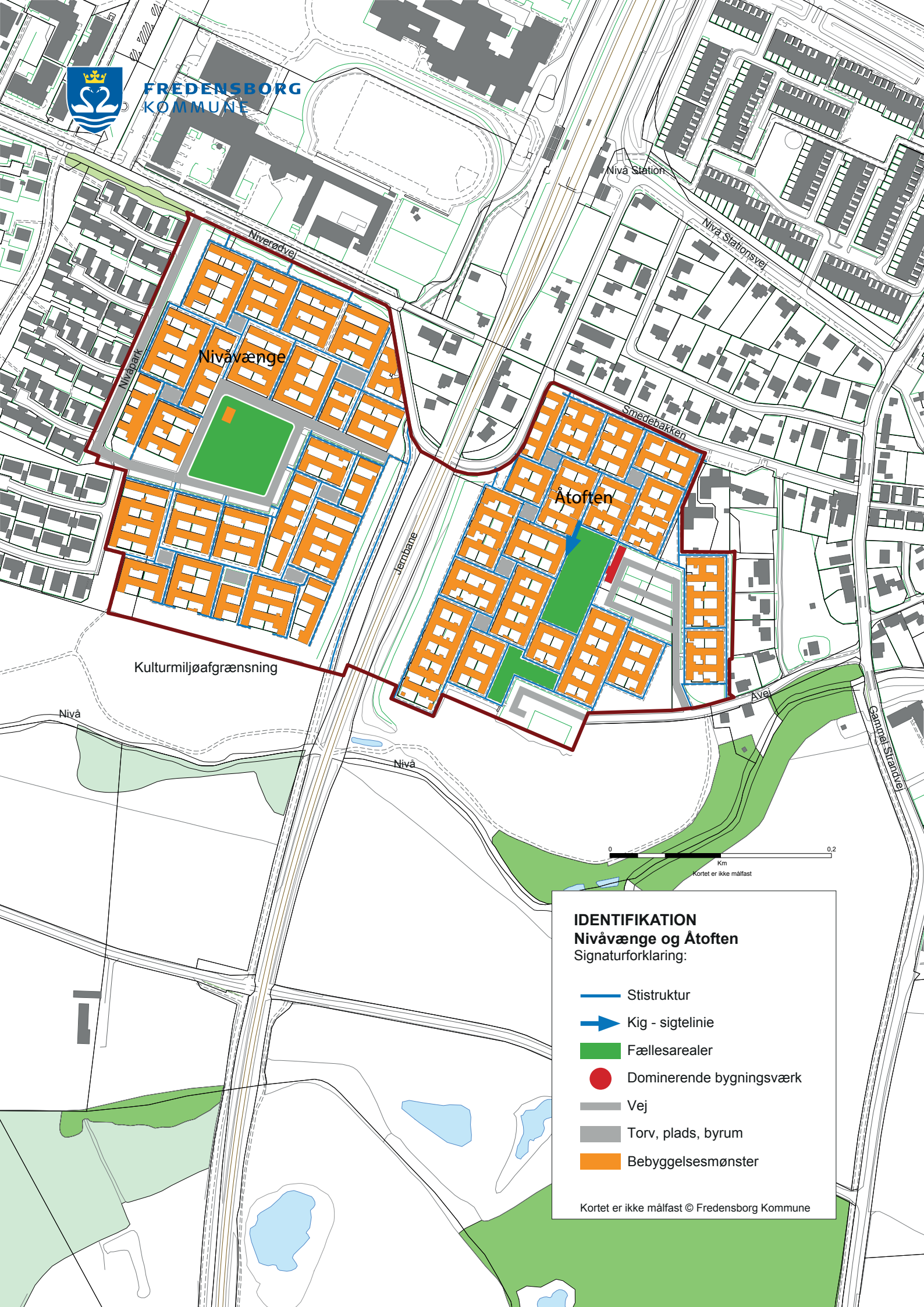
FREDENSBORG
KOMMUNE
Nivåvænge
Åtoften
Kulturmiljøafgrænsning
Niverødvej
Nivåpark
Nivå Station
Nivå Stationsvej
Smedebakken
Jernbane
Åvej
Gammel Strandvej
Nivå
Nivå
0
0,2
Km
Kortet er ikke målfast
IDENTIFIKATION
Nivåvænge og Åtoften
Signaturforklaring:
Stistruktur
Kig - sigtelinie
Fællesarealer
Dominerende bygningsværk
Vej
Torv, plads, byrum
Bebyggelsesmønster
Kortet er ikke målfast © Fredensborg Kommune

Identifikation

Navn: Nivåvænge og Åtoften
Tema: Velfærdssamfundets udvikling, tæt-lav boligbebyggelse, bebyggelse opført efter en samlet plan.
Periode: 1966 - 1973

Fortælling:
Bebyggelserne er en del af fortællingen om, hvordan nye bebyggelsestyper blev udviklet i takt med, at velfærdssamfundet for alvor blev etableret. Bebyggelserne er opført efter en samlet plan og fremstår som en klar helhed. Nivåvænge og Åtoften er et eksempel på særligt vellykkede tæt-lav gårdhusbebyggelser.

Afgrænsning:
Nivåvænge afgrænses mod nord af Niverødvej, mod vest af Nivåpark mod syd af landskabet omkring Nivå og mod øst af jernbaneterrænet. Nivåvænge består af 137 gårdhavehuse.

Åtoften afgrænses mod nord af Smedebakken, mod vest af baneterrænet, mod syd af landskabet omkring Nivå og Åvej og mod øst af den ældre bebyggelse i Nivå. Åtoften består af 128 gårdhavehuse.

Fodgængerstræde i Åtoften umiddelbart efter opførelse af bebyggelsen i 1966. Kilde: TÆT LAV - en boligform. Eksempelsamling, SBI 1971.

Bærende værdier og sårbarhed

Bærende værdier:
Bærende værdier beskriver de grundlæggende strukturer, som skal bevares for at områdets karakter og fortælling kan sikres.

De bærende værdier afspejler områdets tilblivelse og centrale funktioner, og omfatter bebyggelsen, deres fællesarealer og stisystemet i Åtoften og Nivåvænge. Begge områder har en særlig kvalitet i kraft af den bearbejdede ensartethed, der kendetegner bebyggelserne og deres fælles- og torvearealer.

Boligerne er givet et ensartet udtryk ved at være opført i gule tegl, som tæt-lav gårdhusbebyggelse i én etage, med ens taghældninger og vinduesåbninger samt en klar privathed i den tætte bebyggelse. Denne ensartethed er bearbejdet ved forskellige indgangspartier, beliggenhed i forhold til fælles- og torvearealer, boligstørrelser og individuelle haver.

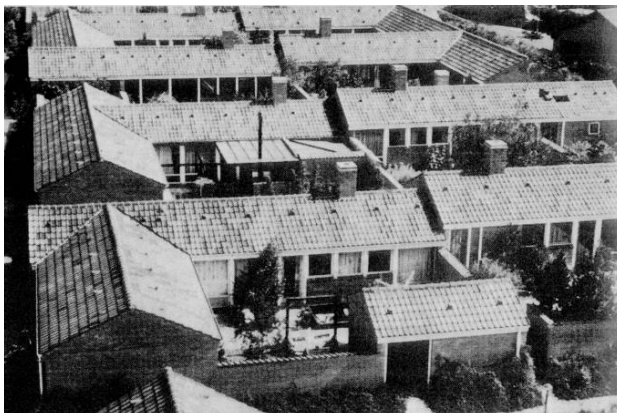

Et udsnit af Åtoften, fotograferet fra bebyggelsens varmecentrals skorsten. Kilde: 'En kasbah i Nordsjælland' af Hans Hartvig Skaarup. Særtryk fra tidsskriftet ARKITEKTEN 11 og 12 1976, Arkitektens Forlag.

Sårbarhed:
Sårbarhed beskriver ændringer, som umiddelbart vil være sandsynlige i området, og som vil skade de bærende værdier.

Begge bebyggelser er privatejede men er omfattet af grundejerforeninger, som værner om bebyggelsernes helhedspræg. Da boligerne er opført fra slutningen af 1960'erne til midten af 1970'erne er de nu mere end 45 år gamle og vil derfor stå overfor både energirenoveringer såvel som større vedligeholdelsesarbejder, eksempelvis udskiftning af tage. Alt efter bebyggelsens konkrete tilstand vil dette kunne blive aktuelt på forskellige tidspunkter for forskellige boliger. Bebyggelsen er derfor sårbar overfor renoveringer, der enten er uensartet eller ikke tager udgangspunkt i de oprindelige bebyggelsers arkitektoniske udtryk og håndværkstradition.

Eksempel på udskiftning af vinduer til nyere vinduestyper i en anden farve og dimensionering af vinduesrammer.

Natur/kulturgrundlag

Beskriver det grundlag, som kulturmiljøet er opstået i (for landsbyer o.lign. vil det være naturgrundlaget, mens det for eksempelvis forstadsområder o.lign. vil være den forudgående bebyggelsesmæssige kontekst).

Bebyggelsen er opført på jorder der tilhørte Nivaagaard. En væsentlig baggrund for at bebyggelserne kom netop her var nærheden til Nivaa Station og jernbanen, som gjorde området til en typisk repræsentant for forstadsudviklingen omkring København.

De tidligere strukturer i området er - bortset fra jernbanen - helt udviskede indenfor de gennemplanlagte bebyggelser i området.

Udviklingshistorie

Gårdhuset som boligform blev introduceret i Karlebo Kommune omkring 1960. Den Hageske Stiftelse, som ejede store byzonearealer omkring Nivå station, havde ladet udarbejde en bebyggelsesplan med tæt-lave bebyggelser. Denne bebyggelsesform tiltalte på mange måder det daværende sogneråd, som nu gik ind for, at der i den forestående dispositionsplanlægning blev udlagt store arealer til tæt-lav bebyggelse. Med Nivåvænge og Åtoften blev trafikdifferentieringen for første gang gennemført i et boligområde. Der blev sikret friarealer i form af stræder og torve, mens der i bebyggelsernes midte blev planlagt grønne arealer til eksempelvis boldspil og legeplads. Begge bebyggelser danner bygrænse mod det store grønne område mellem Nivå og Kokkedal.

Med baggrund i egnens traditioner for teglværksdrift er de to bebyggelser opført med mure og tage af tegl. Men også bebyggelsesplanen er traditionel i den forstand, at den er inspireret af den lave, tætte bebyggelse i gamle, danske købstæder som Dragør og Ærøskøbing og af byer i middelhavsregionen. Desuden var Jørn Utzons bebyggelser i Fredensborg og Helsingør forbilleder.

Nivåvænge er tegnet af arkitekt Jean Fehmerling og opført af den Hagenske Stiftelse, Nivågård, Johan Christensen & Søn i 1966/1969.

Åtoften er opført fra 1966/1973 ligeledes af den Hagenske Stiftelse, Nivågård, Johan Christensen & Søn. Arkitekt: Bent Alstrup og Erik Villefrance, Peer Haubroe og Paul Ammentorp, Carl A. Frederiksen. Byplanlægning: Skaarup & Jespersen.

De i alt ca. 300 boliger, heraf ca. 130 i Åtoften, er udformet som gårdhuse, hvor det vinkelformede hus åbner sig mod en helt privat gårdhave. Trods det ensartede oplæg med gult murværk og røde tegltage er der forskel på de to bebyggelser. F.eks. er Åtoftens huse udstyret med vindskeder på gavlene af brunt træ, mens gavlene i Nivåvænge står i ren tegl

Datidens stigende bilisme blev reguleret ved adskillelse af gående og kørende trafik i bebyggelserne, hvor adgangen til boligerne sker ad smalle stræder, der visse steder udvides til små torve med opholds- og legepladser.

Nivåvænge umiddelbart efter opførelse af bebyggelsen i 1966. Kilde: TÆT LAV - en boligform. Eksempelsamling, SBI 1971.

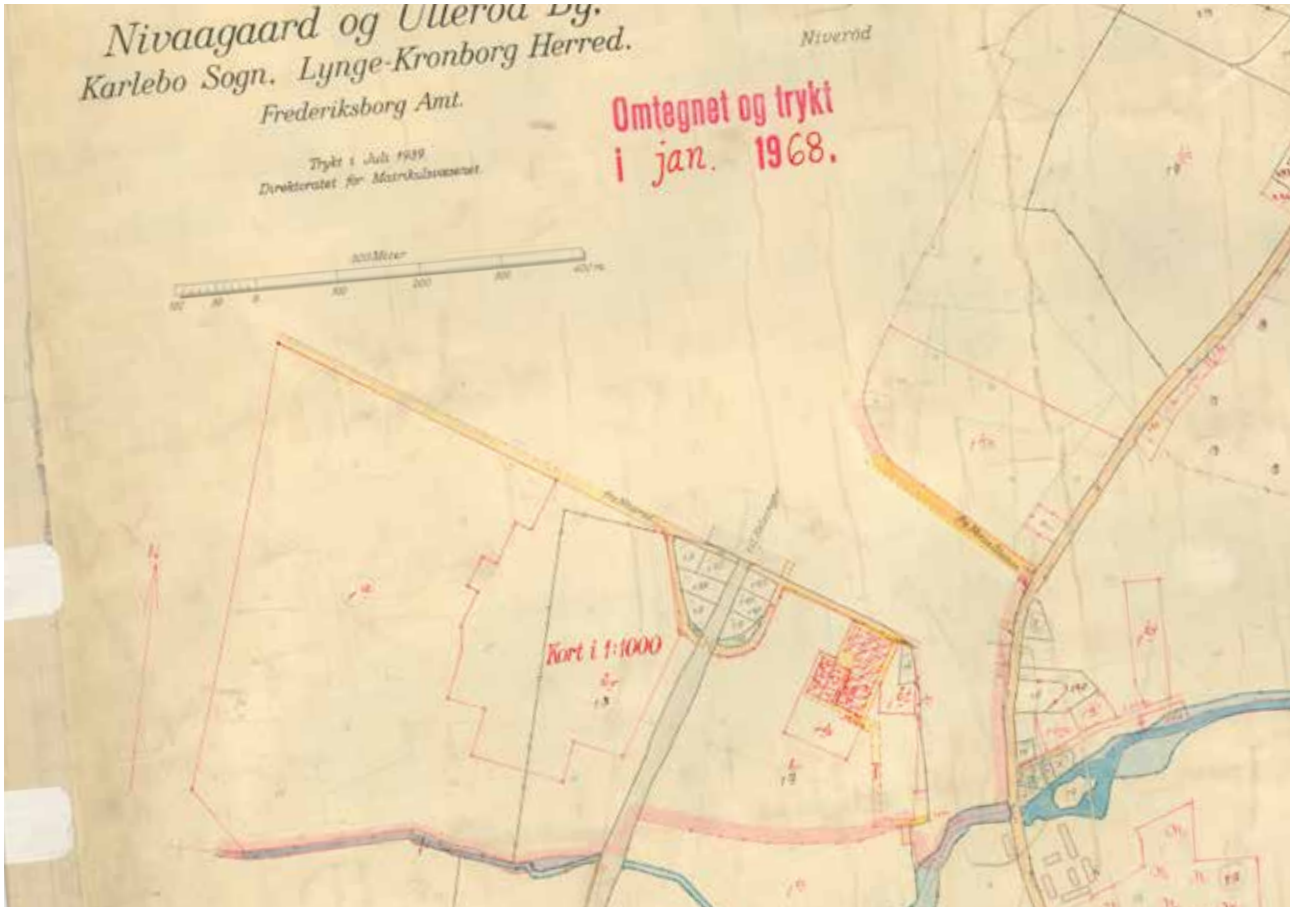

Kort over Nivå 1968 (kortet dækker perioden 1939-1968) Stationsbebyggelsen og jernbanen kan ses af kortet - og den allerførste del af Åtoften fremgår af kortet.

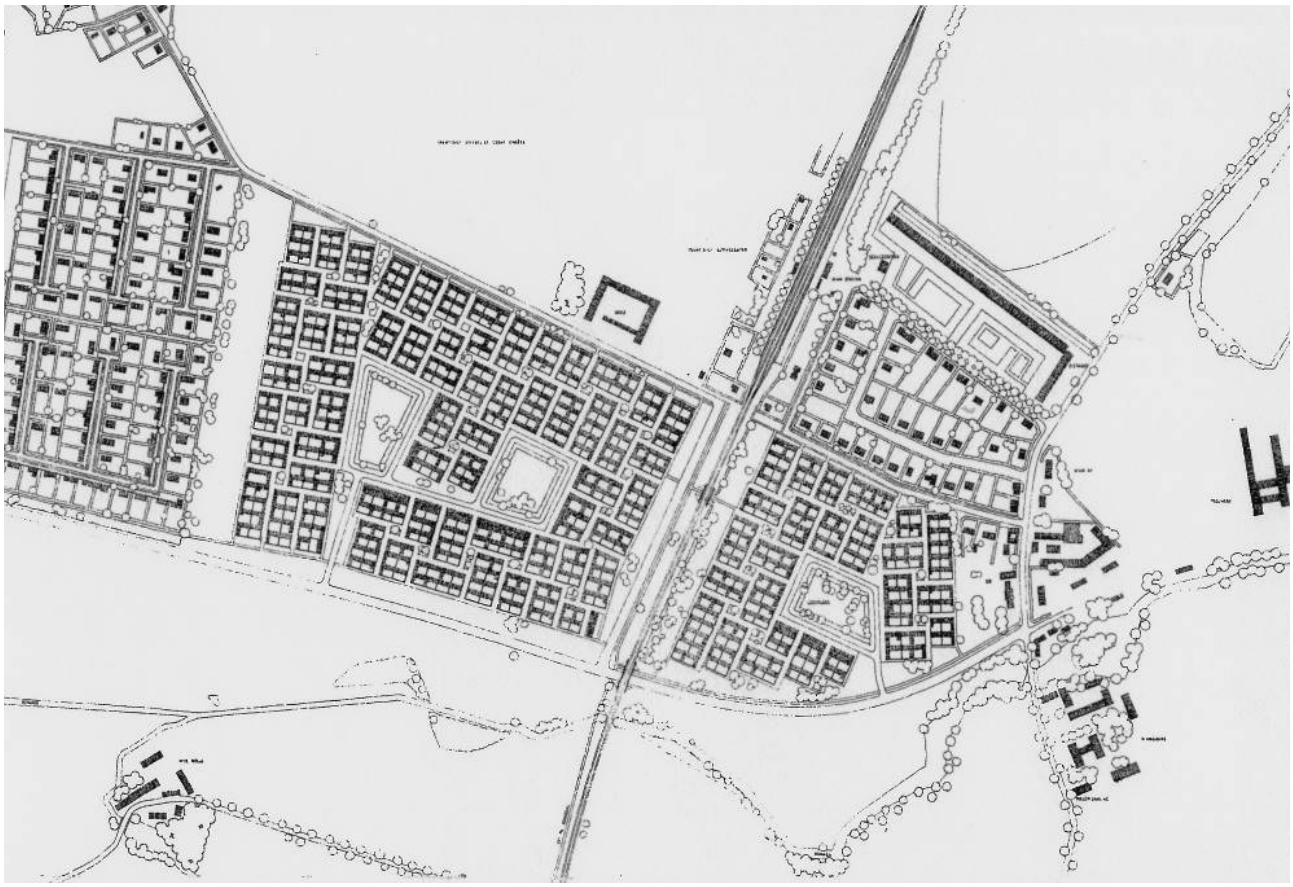

Bebyggelsesplan Nivå 1959 med den tæt-lave gårdhusbebyggelse ved stationen. Planen er siden blevet justeret, så blandt andet den oprindelige stationsbebyggelse er bevaret. Kilde: 'En kasbah i Nordsjælland' af Hans Hartvig Skaarup. Særtryk fra tidsskriftet ARKITEKTEN 11 og 12 1976, Arkitektens Forlag.

Rumlige og arkitektoniske hovedtræk, Nivåvænge

Parkeringsplads, fællesarealer og stier
Et bærende element for Nivåvænge er trafikadskillelsen som betyder, at der parkeres på én central parkeringsplads hvor der mod nord er anlagt en række af garager. Adgangen til den enkelte bolig sker herefter via stisystemer og forskellige plads- og torvedannelser i bebyggelsen.

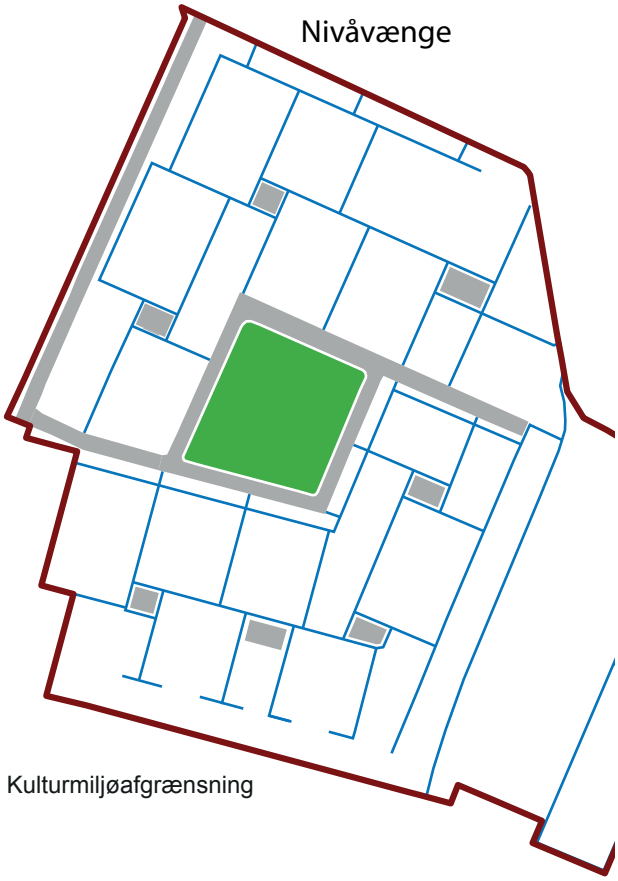

Strukturen af parkeringspladser, fællesrum og stier. Nivåvænge som det ser ud i dag.

Parkeringsplads i Nivåvænge.

Garager nord for grøn fælled i Nivåvænge.

Sti i Nivåvænge.

Sti præget af beplantning.

Fællesrum og landskab
Rundt i bebyggelsen ligger der syv små fællesrum, som er knyttet til de boliger, der ligger omkring dem. Disse har ikke karakter af at være fælles for hele bebyggelsen men knytter sig til de boliger, der ligger omkring dem.

Legeplads i Nivåvænge umiddelbart efter opførelse af bebyggelsen i 1966.

Mindre fællesrum i bebyggelsen.

Kig fra sti ind til fællesarealet på Nivåvænge, som er fælles for hele bebyggelsen.

Bebyggelsen møder landskabet mod syd.

Mindre fællesrum i bebyggelsen.

Bebyggelsesmønster og karakteristika
Bebyggelsen har ét stort utvetydigt fællesareal omkring hvilket parkering og adgangsveje er disponeret. Husene er opført som gårdhavehuse i gule tegl uden udhæng over galven. Tagene er røde tegl. Områdets proportioner er ændret i forhold til Åtoften, således at stier, veje og torve er en smule bredere, hvilket giver området en mere åben karakter i forhold til Åtoften. Stier er belagt med betonfliser, hvor Åtoften er belagt med teglsten.

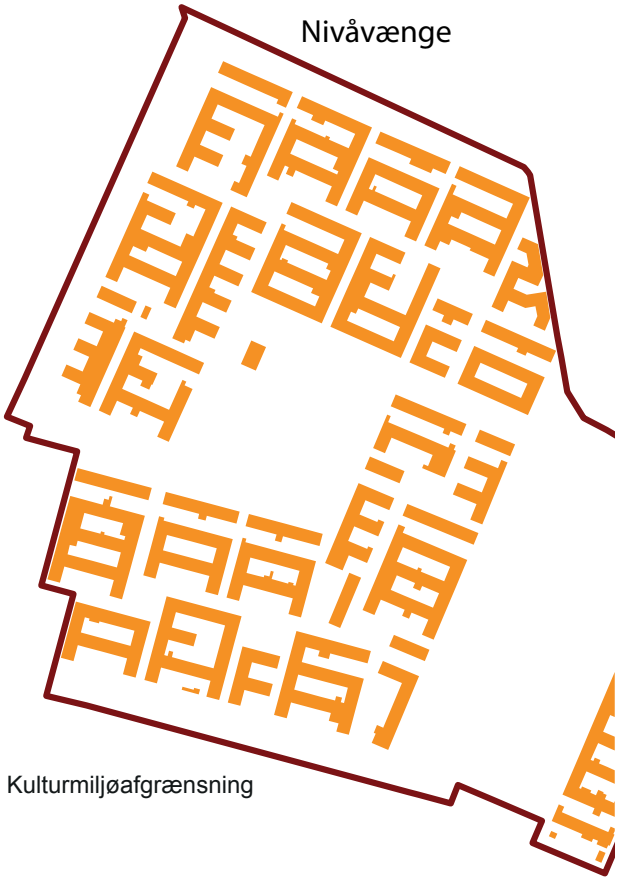

Bebyggelsesmønster Nivåvænge.

Karakteristiske gavle i Nivåvænge.

Passage mellem husene.

Privat gårdhave.

Indgangsparti.

Rumlige og arkitektoniske hovedtræk, Åtoften

Parkeringsplads, fællesarealer og stier
Et bærende element er for Åtoften er adskillelsen af trafikken, så der parkeres på to mindre parkeringspladser, hvorfra der er adgang til områdets lukkede stisystemer. Således sker adgangen til den enkelte bolig via stisystemer, de fælles grønne rum og bebyggelsens mindre torve.

Karakteristisk teglbelægning som er gennemgående i hele bebyggelsen.

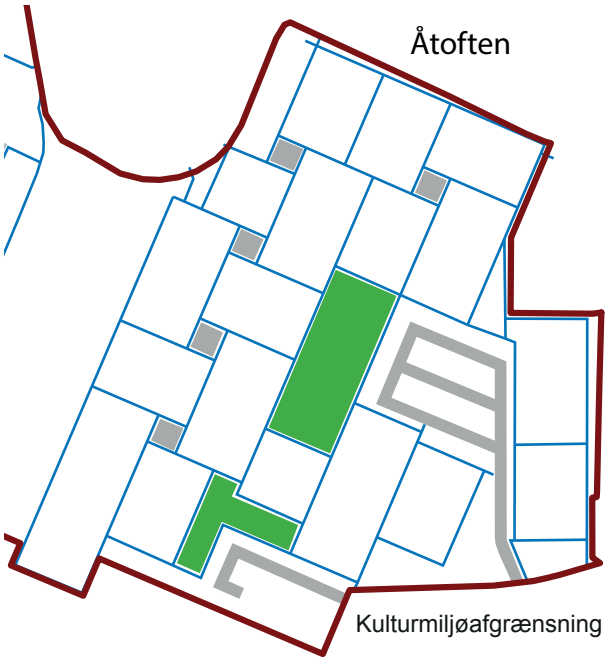

Strukturen af parkeringspladser, fællesrum og stier. Åtoften som det ser ud i dag.

Sti i Åtoften ved det centrale fællesareal og varmeværket.

Sti i Åtoften, nord/syd.

Adgang fra privatbolig til sti i Åtoften.

Fællesrum og landskab
Åtoften har to større grønne områder, som har karakter af fællesrum for hele bebyggelsen. Det er den centrale legeplads og opholdsrummet mod syd. Der findes desuden fem små pladser, der har karakter af små torve med en komplet teglbelægning, som giver bebyggelsen en sammenhængende og klar karakter.

Legeplads og boldspil, Åtoften.

Mindre fællesrum i bebyggelsen.

Stien peger ud mod landskabet mod syd, hvor bebyggelsen åbner sig op.

Bebyggelsesmønster og karakteristika
Bebyggelsen ved Åtoften er disponeret omkring det centrale fælles grønne område, varmeværket og parkeringspladsen. Bebyggelsen er opført som gårdhavehuse i gule tegl med rødt tegltag og sortmalede vindskeder og stern. Vinduer er ligeledes malet sorte. Indgangspartier er typisk bearbejdet med trin, også i gule tegl, som belægning og murværk.

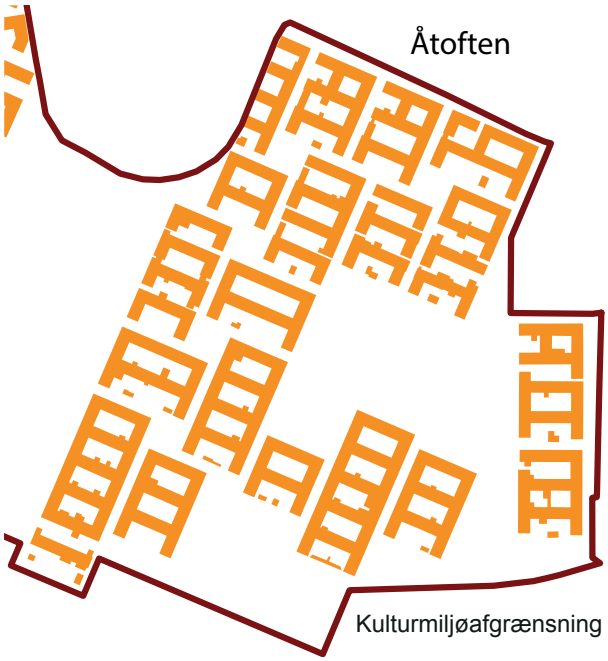

Bebyggelsesmønstret i Åtoften som det ser ud i dag.

Indgangspartierne har forskellige variationer og bearbejdninger og kendetegnes ved de sorte trædøre i de gule teglstenshuse.

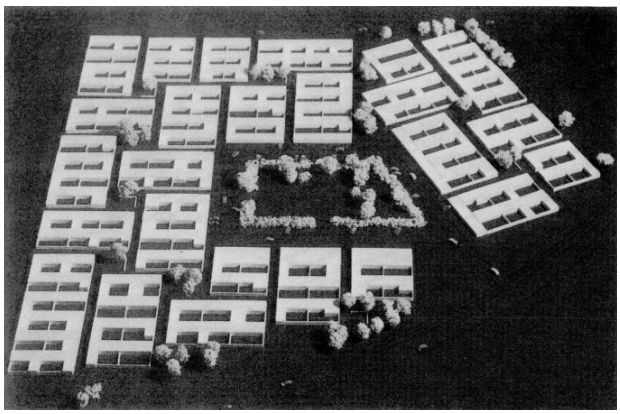

Billede af arbejdsmodel af Åtoften 1959. Kilde: 'En kasbah i Nordsjælland' af Hans Hartvig Skaarup. Særtryk fra tidsskriftet ARKITEKTEN 11 og 12 1976, Arkitektens Forlag.

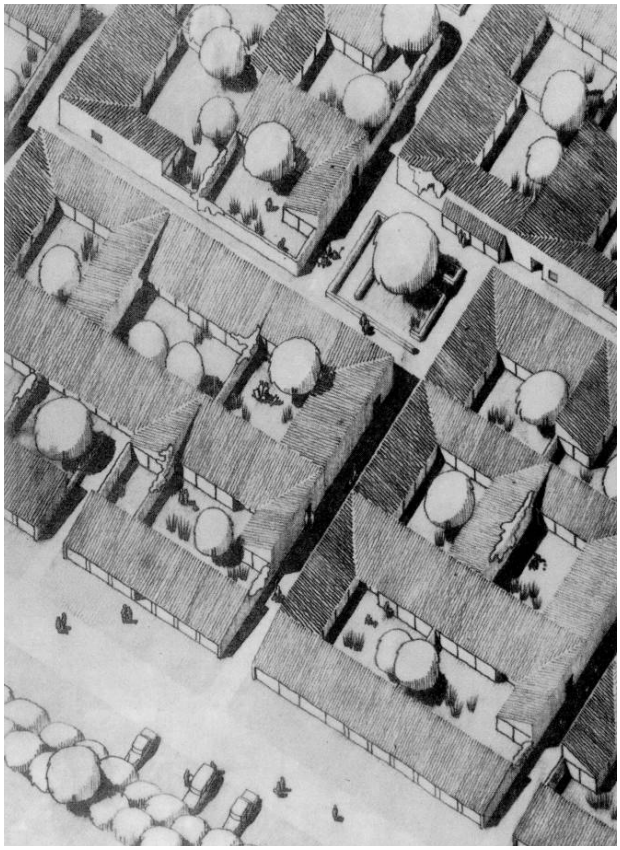

Skråprojektion af et udsnit af den tætte gårdhusbebyggelse, hvor de enkelte enheder er forudsat projekteret og bygget individuelt. Kilde: 'En kasbah i Nordsjælland' af Hans Hartvig Skaarup. Særtryk fra tidsskriftet ARKITEKTEN 11 og 12 1976, Arkitektens Forlag.

Intern sti i Åtoften.

Mod stier og offentlige rum har vinduerne små proportioner, er placeret højt og i enkelte mure findes der ikke vinduer. Dette giver den tætte bebyggelse en tydelig privathed.

Husene har en intim skala og tæt relation til stisystemet.

Kilder:

TÆT LAV - en boligform. Eksempelsamling. SBI 1971

Særtryk fra tidsskriftet ARKITEKTEN 11 og 12 1976, Arkitektens Forlag

www.aatoften.dk

www.nivaavaenge.dk